

Nieuwe Waalse broedvogelatlas 2001-2007

JEAN-PAUL JACOB & JEAN-YVES PAQUET

Inleiding

Net zoals in Vlaanderen en Brussel lag het ontbreken van een recente en precieze inventaris van de Waalse broedvogels aan de basis van het regionale atlasproject. De *Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie* werd op het terrein gerealiseerd van 2001 tot 2007, een dertigtal jaren na de *Atlas van de Belgische broedvogels* (1973-1977) (Devillers *et al* 1988). De voornaamste doelstellingen waren een lijst opstellen van inheemse broedvogelsoorten en exoten, hun verspreiding in kaart brengen, de aantallen inschatten, de aantalschommelingen toelichten en de vastgestelde wijzigingen analyseren. Samen met de Vlaamse broedvogelatlas (Vermeersch *et al* 2004) en deze voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Weiserbs & Jacob 2007), levert dit naslagwerk (Jacob *et al* 2010) het laatste puzzelstuk dat toelaat een beeld te krijgen van de broedvogels over het ganse land. Met dit artikel worden de gebruikte methode, de voornaamste resultaten en de krachtlijnen in de evolutie van de populatieaantallen toegelicht.

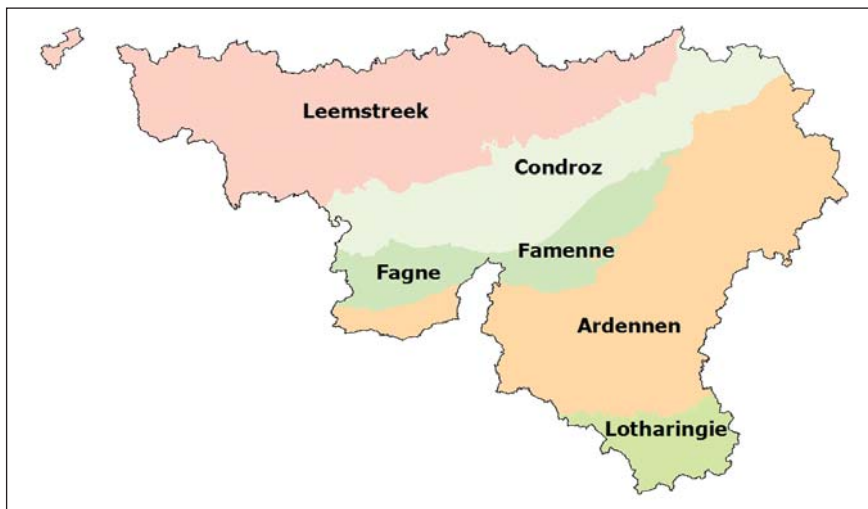
De organisatie van de Atlas werd toevertrouwd aan Aves in het kader van het programma "*Inventaire et Surveillance de la Biodiversité*", opgestart door de Waalse Regio sinds 1989. Dit programma bevat verscheidene facetten waaronder de controle via Punt-Tellingen van de verspreide soorten, opgestart in 1990, en de opvolging van kwetsbare of zeldzame soorten. Dit alles gebeurde in nauwe samenwerking met het Département d'Etude des Milieux Naturels et Agricoles (DEMNA) alsook met het Département de la Nature et des Forêts (DNF). De Atlas heeft vooral kunnen rekenen op een breed vrijwilligersnetwerk: ongeveer 700 personen hebben hun steentje bijgedragen.

Wallonië

Wallonië bestrijkt 16.844,3 km², of 55,2 % van de federale staat. Ten behoeve van de atlas, werden de verschillende natuurlijke regio's gegroepeerd in 5 ecoregio's (Figuur 1) die als achtergrond gebruikt werden voor de kaarten en de analyses. Van noord naar zuid gaat het om de Leemstreek, die zich uitstrekt van Samber en Maas (leemplateau's van Henegouwen, Brabant en Haspengouw), de Condroz (Land van Herve inbegrepen), Fagne en Famenne, de Ardennen alsook Lotharingen.

Foto 1. De vijver van Virelles, met zijn grote rietkraag op de voorgrond.

Figuur 1.- Ecoregio's van Wallonië.
Figure 1. Walloon eco-regions.

De voornaamste milieutypes zijn bebouwde zones (13,9 % in 2007), beboste zones (32,8 %) en landbouwgronden (45,1 %). Ze zijn op zich samen goed voor 91,8 % van de totale oppervlakte van Wallonië. Er blijven weinig halfnatuurlijke milieus over na een aanzienlijke achteruitgang sinds de 19de eeuw. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de kalkgraslanden (251 ha), de venen (ongeveer 200 ha actieve hoogvenen en 2.000 ha gedegradeerde venen) (Dufrière & Delescaille 2007) of schrale hooilanden die met 5-10% per jaar achteruitgaan in Lotharingen en de Famenne.

Indien het hydrografisch netwerk erg ontwikkeld is (12.000 waterlopen, met een totale lengte van 18.112 km), zijn de duizenden vijvers en moerassen - voor een grote meerderheid door mensen aangelegd - en de moerassen in oppervlakte beperkt. Het is meer bepaald het geval voor rietkragen waarvan de meest uitgestrekte deze van Virelles (ongeveer 15 ha - zie foto) en van de vallei van de Haine zijn (ongeveer 79 ha waarvan 23 ha zonder open water in 2005). De beboste oppervlakte is in verhouding analoog met deze in Frankrijk, Duitsland en het Groothertogdom Luxemburg. Ze

varieert naargelang de regio's, gaande van minder dan 20 % in Midden-België tot 52,8 % in de Ardennen. Vandaag maken loofbomen (hoofdzakelijk eiken *Quercus spec.* en Beuken *Fagus sylvatica*) in totaal 53,1 % van de bossen uit, naaldbomen 46,9 %. In de loofbossen is de aanplant gemiddeld vrij oud en erg goed « onderhouden » te oordelen aan het geringe volume aan dood hout (nauwelijks 0,5 dode bomen/ha – Dufrière & Delescaille 2007). Bij de naaldbomen neemt de aanplant van Grove Den *Pinus sylvestris*, Lork *Larix spec.* maar ook van Fijnspar *Picea abies* af (veel aanplant loopt naar het einde van de exploitatietermijn en veel bomen zijn door stormen omgewaaid) ; alleen aanplant van Douglasspar *Pseudotsuga menziesii* neemt toe. Naast hoogstammige bomen, is de historische achteruitgang van kreupelhout aanzienlijk (-60 % in vijftien jaren).

Wallonië is een regio met een uitgesproken landbouwkarakter, vooral in het noorden (Leemstreek en Condroz). Het gaat hierbij vooral om akkers (53,8 % in 2004) en permanente weilanden (45,9 %), maar er zijn regionale verschillen. Grootschalige industriële landbouw overheerst in het noorden van Wallonië, veevoedergewassen en vee­teelt, vooral runderen, in het zuiden. Net als in Vlaanderen is de intensiveringsgraad één van de hoogste van Europa. Zelfs al zijn sommige regio's beter bewaard (Fagne, Famenne en vooral Lotharingen – zie foto), toch compenseren de ecologische landbouwmaatregelen (bv. 9.933 km be­kostigde hagen in 2007) de globale degradatie van het platteland niet.

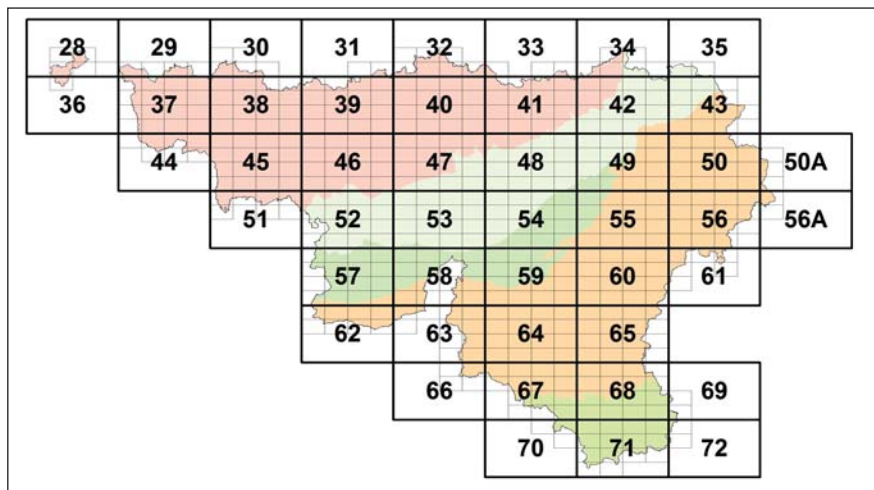
Inventarisatiemethode

In tegenstelling tot de atlas voor Vlaanderen en Brussel, stemt de gebruikte rasterindeling overeen met de nieuwe topo-kaarten van het NGI (1/10.000). De tellingen bestreken 499 hokken van 5 bij 8 km (40 km²) die gans Wallonië dekken (Figuur 2). Deze keuze is ondermeer bepaald door de vergelijkbaarheid met de Atlas van de Belgische broedvogels 1973-1977, door de regelmatige rasterindeling over het ganse gebied (niet zo bij het UTM raster) en door het hoge aantal te onderzoeken eenheden om duidelijke kaarten te verkrijgen.

Alle vogelsoorten die in Wallonië in het wild broeden, zijn behandeld, of ze nu inheems, ingevoerd of oorspronkelijk tamme vogels zijn. Naargelang hun graad van zeldzaamheid zijn ze opgedeeld in drie categorieën, gekoppeld aan specifieke inventarisatie-richtlijnen (telling, in kaart brengen van de paren en het zoeken naar broedbewijzen voor de meest zeldzame, eenvoudige aantalschatting zonder broedbewijs voor de

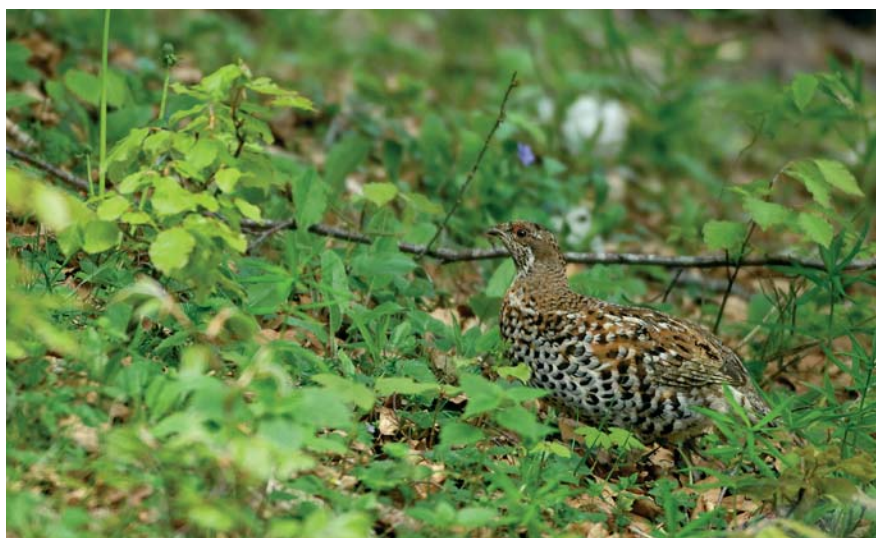

Foto 2. Met zijn weiden, omringd met hagen en het bos op de kam, illustreert het dorpje Lamorteau, in de Gaume, de diversiteit aan habitats die tijdens de atlas geïnventariseerd werden.

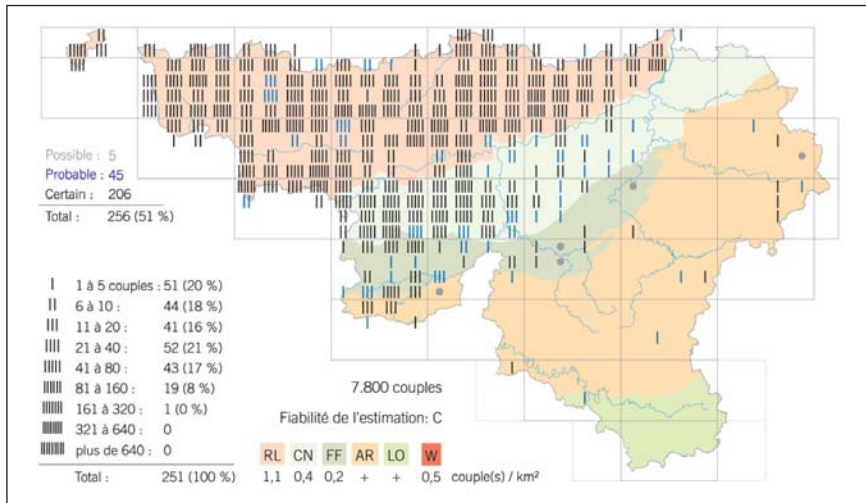

Figuur 2. Rastering van de Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007 met de ecoregio's op de achtergrond. Om gemakkelijk elk rasterhok terug te vinden, zijn de NGI-kaarten op schaal 1/50.000ste afgebeeld en genummerd.

Figure 2. Gridlines on the Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie 2001 – 2007 with the eco-regions in the background. In order to easily locate each grid square, the numbers of the 1/50,000 scale NGI maps are shown.

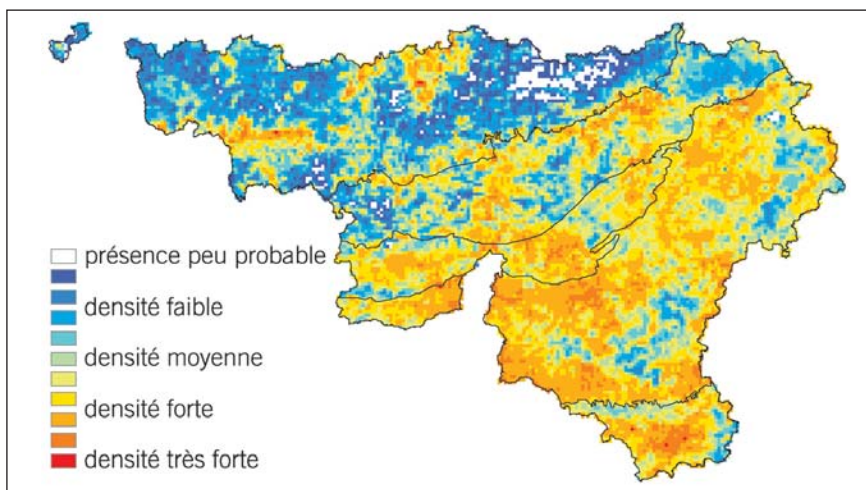

Hazelhoen *Tetrastes bonasia*. Het Hazelhoen is met uitsterven bedreigd in Wallonië. Het vinden van een broedpaar wordt dan ook steeds moeilijker. (Foto Jean-Lou Zimmermann)

Figuur 3. Voorbeeld van een verspreidingskaart (hier Gele Kwikstaart *Motacilla flava*). Vermoedelijke broedgevallen zijn met blauwe lijntjes aangeduid, zekere met zwarte. Voor deze soort zijn er maar vijf hokken met een mogelijk broedgeval (grijs punt). Het aantal lijntjes geeft de dichtheid weer.

Figure 3. Example of a distribution map (here Yellow Wagtail *Motacilla flava*). «Probable» instances of breeding shown with blue lines, « Certain » with black. For this species there are only 5 maps with a possible instance of breeding (grey dot). The number of lines indicates the density.

Figuur 4. Kaart van relatieve dichtheid van de Roodborst *Erithacus rubecula*, een soort waarvan de dichtheid sterk samenhangt met de oppervlakte aan bebost terrein.

Figure 4. Map of the relative density of the Robin *Erithacus rubecula*, a species where the density is strongly dependent on the surface area of wooded terrain.

Korhoen *Lyrurus tetrix*. Het Korhoen is uiterst zeldzaam geworden. (Foto Franck Renard)

meest algemene). Verder gebruikt men de voor atlassen klassieke code van broedzekerheid en negen aantalscategorieën opgebouwd volgens het type $(n+1, 2n)$, waarbij de laagste 1 tot 5 paren telt.

Naast het onderzoek op schaal van 40 km²-hokken, werden ook gestandaardiseerde metingen van broedvogels gehouden in steekproefhokken van 1 km². Per kaart werden zo 8 hokjes geselecteerd volgens een regelmatige, systematische keuze in lange diagonalen doorheen Wallonië. De inventarisatie bestond uit het doorlopen van het steekproefhok gedurende 1 uur precies en dit tweemaal (25 maart- 30 april, 15 mei - 30 juni), waarbij alle waargenomen individuen genoteerd worden.

Verwerking van de gegevens

De verzamelde gegevens laten toe drie belangrijke types van kaarten te bekomen.

De algemene verspreidingskaart

Het voornaamste resultaat van de Atlas zijn de verspreidingskaarten (Figuur 3) per soort. Deze kaarten bieden zoals in recente atlassen gebruikelijk is tegelijkertijd drie soorten basisinformatie: de aan- of afwezigheid van de soort, de behaalde broedzekerheidscode en de geschatte aantallen.

De kaart van de relatieve dichtheden

Een onderverdeling van het basisraster werd gebruikt om een beter beeld van de verspreiding en de populatieaantallen te verkrijgen op een fijnere resolutie dan deze mogelijk met dit rasterstelsel. De gestandaardiseerde metingen op het niveau van de steekproefhokken van 1 km² (2.810 hokken of 17% van Wallonië) werden gebruikt om "kaarten van relatieve dichtheden" op te stellen van algemeen verspreide soorten, via een techniek van voorspelbare modellen van ecologische niches (Figuur 4). De verkregen kaarten geven als het ware ruimtelijke schommelingen weer van de dichtheid van de behandelde soort.

De vergelijking met de Atlas van de Belgische broedvogels 1973-1977

De rastering van de huidige Waalse Atlas en de Belgische Atlas van 1973-1977 vallen samen, als is het zo dat een hok van de laatste (80 km²) overeenstemt met twee van de Waalse Atlas. Daar de Belgische Atlas één van de eerste was om een aantalschatting per onderzochte eenheid te geven, is het mogelijk om zowel verspreidingen en aantallen van broedvogelsoorten te vergelijken. Deze vergelijking op lange termijn (30 jaar) is een mooie aanvulling op de reeds 20 jaar lopende opvolging van de jaarlijkse tendensen van algemene soorten in Wallonië.

Tabel 1. Inheemse broedvogels tussen 2001 en 2007 in Wallonië.
Table 1. Native breeding birds between 2001 and 2007 in Wallonia.

Inheemse soorten		Populatie (koppels / mannetjes)	Inheemse soorten		Populatie (koppels / mannetjes)
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	48-57	Boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	11.000
Smient	<i>Anas penelope</i>	0-1	Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	3.800
Krakeend	<i>Anas strepera</i>	8-39	Gele Kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	7.800
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	0-3	Engelse Gele Kwikstaart	<i>Motacilla flava flavissima</i>	3-6
Wilde Eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	9.700	Grote Gele Kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	3.800
Zomertaling	<i>Anas querquedula</i>	1-5	Witte Kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	21.000
Slobeend	<i>Anas clypeata</i>	1-9	Rouwkwikstaart	<i>Motacilla alba yarrellii</i>	0-3
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	0-3	Waterspreeuw	<i>Cinclus cinclus</i>	890
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	130-210	Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>	160.000
Witooigeend	<i>Aythya nyroca</i>	0-1	Heggemus	<i>Prunella modularis</i>	76.000
Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	200-260	Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	130.000
Hazelhoen	<i>Tetrastes bonasia</i>	48-140	Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	1.300
Korhoen	<i>Tetrao tetrix</i>	13-27	Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	430-600
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>	3.900	Zwarte Roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	18.000
Kwartel	<i>Coturnix coturnix</i>	2.300	Gekraagde Roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	2.600
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	610-860	Paapje	<i>Saxicola rubetra</i>	230-320
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	410-490	Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquatus</i>	2.700
Geoorde Fuut	<i>Podiceps nigricollis</i>	6-61	Beflijster	<i>Turdus torquatus</i>	9-13
Aalschover	<i>Phalacrocorax carbo</i>	265-456	Merel	<i>Turdus merula</i>	210.000
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	0-1	Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	8.900
Woudaapje	<i>Ixobrychus minutus</i>	1-4	Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	68.000
Kwak	<i>Nycticorax nycticorax</i>	0-2	Grote Lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	19.000
Kleine Zilverreiger	<i>Egretta garzetta</i>	0-3	Cetti's zanger	<i>Cettia cetti</i>	150-190
Grauwe Reiger	<i>Ardea cinerea</i>	1.400-1.500	Graszanger	<i>Cisticola juncidis</i>	0-1
Zwarte Ooievaar	<i>Ciconia nigra</i>	75-95	Sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>	1.900
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>	0-1	Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	1-7
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	630-970	Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	110-140
Zwarte Wouw	<i>Milvus migrans</i>	59-61	Kleine Karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1.500
Rode Wouw	<i>Milvus milvus</i>	150-180	Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	7.800
Bruine Kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	1-7	Grote Karekiet	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0-2
Blauwe Kiekendief	<i>Circus cyaneus</i>	1-5	Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	1.100
Grauwe Kiekendief	<i>Circus pygargus</i>	2-13	Orpheusspotvogel	<i>Hippolais polyglotta</i>	2.100
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	475-720	Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	130.000
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	2.700	Tuinfluitier	<i>Sylvia borin</i>	34.000
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	6.100	Braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i>	7.100
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	2.700	Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	29.000
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	340-380	Fluiter	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	13.000
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	7-25	Tijftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	120.000
Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	220-280	Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	38.000
Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>	1-12	Goudhaan	<i>Regulus regulus</i>	54.000
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	0-1	Vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapilla</i>	51.000
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	6.000	Grauwe Vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	3.500
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	2.400	Bonte Vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	840
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	1-3	Baardmannetje	<i>Panurus biarmicus</i>	0-1
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	1-3	Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>	12.000
Kleine Plevier	<i>Charadrius dubius</i>	110-140	Glanskop	<i>Poecile palustris</i>	22.000
Goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	0-1	Matkop	<i>Poecile montanus</i>	12.000
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	6.100	Kuifmees	<i>Lophophanes cristatus</i>	19.000
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	1-4	Zwarte Mees	<i>Periparus ater</i>	41.000
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	3.000	Pimpelmees	<i>Cyanistes caeruleus</i>	86.000
Stormmeeuw	<i>Larus canus</i>	82-94	Koolmees	<i>Parus major</i>	150.000
Kokmeeuw	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	180-400	Boomklever	<i>Sitta europaea</i>	39.000
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	0-1	Taigaboomkruiper	<i>Certhia familiaris</i>	6.400
Holenduif	<i>Columba oenas</i>	6.300	Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	31.000
Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	100.000	Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i>	900
Turkse Tortel	<i>Streptopelia decaocto</i>	43.000	Grauwe Klauwier	<i>Lanius collurio</i>	3.700
Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i>	4.200	Klaapekster	<i>Lanius excubitor</i>	270-330
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	2.800	Roodkopklauwier	<i>Lanius senator</i>	0-1
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>	1.400	Gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	29.000
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>	80-85	Ekster	<i>Pica pica</i>	30.000
Steenuil	<i>Athene noctua</i>	3.700	Notenkraker	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	450
Bosuil	<i>Strix aluco</i>	5.700	Kauw	<i>Corvus monedula</i>	15.000
Ransuil	<i>Asio otus</i>	2.300	Roek	<i>Corvus frugilegus</i>	15.000
Velduil	<i>Asio flammeus</i>	0-1	Zwarte Kraai	<i>Corvus corone</i>	39.000
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>	65-100	Raaf	<i>Corvus corax</i>	67-87
Nachtzwaluw	<i>Caprimulgus europaeus</i>	50-60	Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	88.000
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	23.000	Huisemus	<i>Passer domesticus</i>	180.000
Ijsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	450-650	Ringmus	<i>Passer montanus</i>	12.000
Bijeneter	<i>Merops apiaster</i>	0-3	Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	210.000
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>	45-58	Europese Kanarie	<i>Serinus serinus</i>	1.300
Grijskopspecht	<i>Picus canus</i>	33-40	Groenling	<i>Carduelis chloris</i>	25.000
Groene Specht	<i>Picus viridis</i>	5.900	Putter	<i>Carduelis carduelis</i>	6.600
Zwarte Specht	<i>Dryocopus martius</i>	920-1.400	Sijs	<i>Carduelis spinus</i>	520-1.000
Kleine Bonte Specht	<i>Dendrocopos minor</i>	2.000	Kneu	<i>Carduelis cannabina</i>	24.000
Middelste Bonte Specht	<i>Dendrocopos medius</i>	4.200	Kleine Barmstijns	<i>Carduelis flammae</i>	66-110
Grote Bonte Specht	<i>Dendrocopos major</i>	26.000	Kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i>	4.400
Boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	200-220	Goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	9.800
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	23.000	Appelvink	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	9.500
Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	1.700-3.000	Geelgors	<i>Emberiza citrinella</i>	29.000
Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	36.000	Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1.500
Huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	32.000	Grauwe Gors	<i>Emberiza calandra</i>	1.400

In totaal werden 241 hokken van 1973-1977, gebruikt voor de vergelijkingen, waarvan 154 volledig in Wallonië vallen. Om dit te verwezenlijken is het nodig de aantallen per hok van de huidige Atlas, om te zetten in het systeem van aantalklassen en rastering gehanteerd in de Atlas van 1973-1977. Voor elk hok moeten de centrale schattingswaarden van de twee overeenkomstige hokken van 2001-2007 samengeteld worden. Het totaal bepaalt de huidige aantalklasse, maar volgens de schaal van 1973-1977. Dit laat toe om veranderingen in verspreiding en

aantallen van de ene atlas naar de andere vlot in kaart te brengen (Figuur 5).

Schatting van de totalen

De omvang van een vogelpopulatie inschatten op schaal van een ganse regio is een delicate oefening, vooral voor soorten die erg talrijk of moeilijk op te sporen zijn. Voor niet-zeldzame soorten wordt alleen een indicatieve waarde van het totale aantal gegeven, bepaald door de eenvoudige optelling van de aantallen opgeleverd door elk hok. In die zin sluiten we aan bij wat reeds

gerealiseerd werd voor de Belgische atlas van 1973-1977. Voor de hokken waar het broeden waarschijnlijk of zeker werd geacht, zijn voor meer zeldzame soorten een minimum- en een maximumgrens afgelijnd en wordt er een marge opgegeven. Soms hebben de auteurs van de soortbesprekingen hun eigen aantalschatting voorgesteld. Om de lezer te helpen een kritische blik te behouden op de voorgestelde totaalaantallen in dit werk, werd bij elke schatting een betrouwbaarheidscode gevoegd.

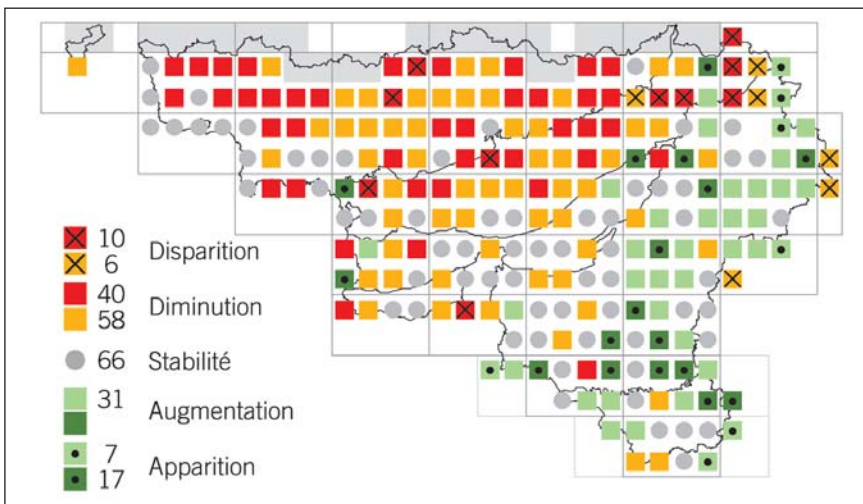
Algemene resultaten

Soortenrijkdom

Van 2001 tot 2007 hebben 160 inheemse soorten gebroed (162 indien men Engelse Kwikstaart *Motacilla flavissima* en Rouwkwikstaart *Motacilla yarellii* als aparte soorten beschouwt), het merendeel jaarlijks (90%) of met grote waarschijnlijkheid. Dit totaal is van dezelfde grootte-orde als in verscheidene aangrenzende regio's met gelijkaardige oppervlakten (Vlaanderen, Rijnland, Nord – Pas-de-Calais). Op Belgisch niveau broeden een vijftiental soorten uitsluitend in Wallonië (bv Hazelhoen *Tetrastes bonasia*, Draaihals *Jynx torquilla* en Belflijster *Turdus torquatus alpestris*). Het broedbewijs werd niet gezocht voor enkele moeilijk vindbare soorten zoals Watersnip *Gallinago gallinago* en Porseleinhoen *Porzana porzana*. De wilde afkomst van enkele broedvogels kan niet helemaal gegarandeerd worden, want het kan gaan om exemplaren ontsnapt uit gevangenschap (Smient *Anas penelope*, Krooneend *Netta rufina*, Witoogend *Aythya nyroca*). Sommige populaties zijn terug te voeren tot herintroductieprogramma's, zoals de Raaf *Corvus corax*. Een atlas is een momentopname van de broedvogels, een totaal over honderd jaren gespreid ligt logischerwijze veel hoger: zo werd het broeden van twintig soorten niet vastgesteld in de periode 2001-2007, alsook voor drie nieuwe soorten voor Wallonië (Koereiger *Bubulcus ibis* in 2008, Grote Zilverreiger *Casmerodius albus* en Krekkelzanger *Locustella fluviatilis* in 2009). Kraanvogel *Grus grus* heeft een broedpoging ondernomen in 2005 in de Ardennen maar het is niet tot eileg gekomen.

Raaf *Corvus corax*. Na een geslaagde herintroductie broedt de Raaf in toenemend aantal in Hoog-België. (Foto Olivier Embise)

Figuur 5. Kaart die verspreiding en dichtheid van Zomertortel *Streptopelia turtur* voor twee onderzoeksperiodes vergelijkt. De rode vierkantjes staan voor een verlies van minstens twee dichtheidsklassen, de oranje vierkantjes duiden op het verlies van één klasse. De groene vierkantjes geven een winst van minstens 2 klassen aan en de lichtgroene een winst van 1 klasse. De grijze puntjes duiden aan dat de dichtheidsklasse dezelfde gebleven is. Kruisjes duiden de hokken aan waar de soort verdwenen is en de zwarte puntjes die waar de soort nieuw is. Voor elke categorie is het aantal hokken aangegeven.

Figure 5. Map which compares the distribution and density of Turtle Dove, *Streptopelia turtur*. The red squares indicate the loss of at least 2 degrees of density, the orange squares indicate the loss of one degree. The green squares indicate a gain of at least 2 degrees & the light green the gain of one degree. The grey dots indicate that the density has stayed the same. The crosses indicate a map where a species has been lost and black dots indicate where a species has been gained. For each category the number of maps is shown.

Op het niveau van de hokken bedraagt de gemiddelde soortenrijkdom 81,6 soorten; 7 hokken herbergen minsten 100 broedvogelsoorten (maximum 111 te Hensies-Harchies). De schommelingen tussen naburige hokken zijn vaak miniem, behalve in de omgeving van gebieden met een hoge ornithologische waarde. Op het vlak van de eco-

Tabel 2. Vergelijking van de specifieke rijkdom tussen de ecoregio's.
Table 2. Comparison of the specific abundance between eco-regions.

	Alle hokken	Leemstreek	Condroz	Fagne – Famenne	Ardennen	Lotharingen
Oppervlakte (km ²)	16844	5661	3188	1615	5716	838
Totale soortenrijkdom	162	142	128	128	127	116
Gemiddelde per hok (40 km ²)	81,49	76,55	81,49	90,38	82,5	91,64
Typeafwijking	8,56	8,95	6,94	7,01	6,02	7,39

Tabel 3. Vergelijking van de specifieke rijkdom tussen de ecoregio's volgens de landschapstypes (steekproefhokken)
Table 3. Comparison of the specific abundance between the eco-regions by landscape type (sample squares).

Landschapstype	Gemiddelde	Leemstreek	Condroz	Fagne – Famenne	Ardennen	Lotharingen
Landbouwmilieus (>75 %)	33,15	30,9	32,7	37,2	35,5	41,4
Loofbossen (>75 %)	31,95	31,5	31,7	33,9	30,8	32,9
Naaldbossen (>75 %)	28,14	-	-	-	28,1	-
Gemengde bossen	31,38	-	32,6	35,6	30,6	37,1
Verstedelijkte milieus (>30 %)	28,53	28	30,1	-	-	33
Andere (gemengde)	36,13	35	34,7	40,7	34,9	43,9

regio's telt de Leemstreek de meeste broedvogelsoorten (142 soorten); dit wordt verklaard door de uitgestrektheid en de diversiteit van de aanwezige milieus, in het bijzonder vochtige gebieden. Van alle andere ecoregio's tellen Condroz, Fagne-Famenne en de Ardennen gelijkaardige soortenaantallen (127 of 128 soorten). Belgisch Lotharingen, waarvan de oppervlakte beduidend kleiner is, telt er iets minder (116). In feite is de hoofdmoot van soorten (100) gemeenschappelijk voor alle ecoregio's en slechts weinig soorten zijn typisch voor één enkele ecoregio. De soortenrijkdom gemeten op het niveau van de hokken en de steekproefhokken, daarentegen, toont de overhand aan van Lotharingen en Fagne – Famenne, boven de Ardennen, Condroz en vooral de Leemstreek (Tabel 2). Ook de analyse op schaal van de grote milieutypes toont het belang van Lotharingen en Fagne-Famenne aan (Tabel 3). Ten opzichte van de andere ecoregio's geeft dit een beter globaal beeld in termen van behoud en uitgestrektheid van verschillende habitats. Algemeen genomen zijn hokken gedomineerd door intensieve landbouw (Leemstreek, Condroz, Land van Herve, het Ardense plateau) relatief soortenarm.

Gebieden

De verspreiding van de soorten is erg wisselend. Terwijl éénderde van de soorten die weinig eisen stellen aan het milieu, aanwezig is in meer dan 80% van de hokken, bezet ongeveer 40% minder dan 20% van de oppervlakte. Het is geen verrassing dat er veelal een duidelijk verband bestaat tussen het aantal bezette hokken en de totaalaantallen van de soorten. Enkel sommige kolonievogels (Oeverzwaluw *Riparia riparia*, Roek *Corvus frugilegus*) komen sterk geconcentreerd voor in een klein aantal hokken.

Enkele roofvogels met uitgestrekte territoria (Boomvalk *Falco subbuteo*, Havik *Accipiter gentilis* bv) zijn daarentegen ruim verspreid maar weinig talrijk.

Aantallen

In totaal zouden er in Wallonië ongeveer 2,8 miljoen broedparen zijn, of ongeveer 166 paren/km². Dit gemiddelde situeert zich binnen de Europese marge, volgens de schattingen van BirdLife. Indien de aantallen van zeldzame tot eerder zeldzame soorten correct geëvalueerd zijn, is het logisch dat deze van de meest algemene vogelsoorten op diverse niveaus onderschat zijn in het kader van een atlasproject.

Een minderheid aan soorten (24%) is algemeen tot zeer algemeen, maar slechts elf (7%) vallen onder deze tweede categorie (meer dan 85.000 paren). Het zijn, in dalende lijn, Vink *Fringilla coelebs*, Merel *Turdus merula*, Huismus *Passer domesticus*, Winterkoning *Troglodytes troglodytes*, Koolmees *Parus major*, Zwartkop *Sylvia atricapilla*, Roodborst *Erithacus rubecula*, Tjiftjaf *Phylloscopus collybita*, Houtduif *Columba palumbus*, Spreeuw *Sturnus vulgaris* en Pimpelmees *Cyanistes caeruleus*. Integendeel, 76% van de soorten hebben een gemiddelde dichtheid van minder dan één broedpaar per km². Merk wel op dat heel wat soorten hogere dichtheden vertonen dan het Europese gemiddelde: Blauwe

Beflijster *Turdus torquatus*. De Waalse Beflijsters behoren tot de *alpestris* ondersoort.
(Foto Marc Fasol)

Ruigpootuil *Aegolius funereus*. De Ruigpootuil is gebonden aan sparrenbos en broedt nog maar een vijftigtal jaren in de Ardennen. (Foto Serge Sorbi)

Reiger *Ardea cinerea*, Wespendif *Pernis api-vorus*, Havik en Ijsvogel *Alcedo atthis*.

Evolutie

Driekwart van de soorten blijkt zich reeds langer dan een eeuw gevestigd te hebben. Ze maken de huidige basis van de avifauna op lange termijn uit. Het gaat hierbij onder andere om naaldhoutsoorten die zich in de loop van de twee laatste eeuwen, gaandeweg gevestigd hebben in het kielzog van de massieve aanplant van deze exoten (bv Ruigpootuil *Aegolius funereus*).

Het is geen verrassing dat in een dertigtal jaren de globale samenstelling van de inheemse broedvogelfauna gewijzigd is. Twee soorten broeden niet meer: Kuifleeuwerik *Galerida cristata* (1982) en Tapuit *Oenanthe oenanthe* (1997). Andere soorten zijn met uitsterven bedreigd, gezien hun uiterste zeldzaamheid en, voor sommige, de moeilijkheid om effectief tot broeden te komen o.a. Wintertaling *Anas crecca*, Roerdomp *Botaurus stellaris*, Korhoen *Lyrurus tetrix*, Hazelhoen, Watersnip, Snor *Locustella luscinioides*. De recente broedgevallen van Roodkopklauwier *Lanius serrator* (2007, afwezig sinds 1998), van Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus* (2009 buiten het atlasgebied, afwezig sinds 2001) en van Hop *Upupa epops* (2009 buiten het atlasgebied, afwezig sinds 1974) kondigen niet noodzakelijk een duurzaam behoud aan.

De soortenrijkdom van de Waalse avifauna is geëvolueerd van 145 soorten in 1973-1977 naar 162 soorten in 2001-2007. Bepaalde soorten hebben populaties opgebouwd net als Geoorde Fuut *Podiceps nigri-*

collis, Aalscholver *Phalacrocorax carbo*, Krakeend *Anas strepera* of Orpheusspotvogel *Hippolais polyglotta*. De terugkeer na een volledig uitsterven werd voor vijf soorten vastgesteld: Zwarte Ooievaar *Ciconia nigra*, Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*, Slechtvalk *Falco peregrinus*, Oehoe *Bubo bubo* en Raaf *Corvus corax*. Andere recente broedvogels reproduceren zich in kleine aantallen en vaak in de marge van belangrijke populaties in naburige regio's: Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta*, Kwak *Nycticorax nycticorax*, Scholekster *Haema-topus ostralegus*, Kluut *Recurvirostra avosetta*, Visdief *Sterna hirundo*, Engelse Kwikstaart, Rouwkwikstaart en Baardman *Panurus biarmicus*. Soorten die voorheen zeldzaam waren, komen vaker voor (Bijeneter *Merops apiaster*) of broeden jaarlijks (Blauwe Kiekendief *Circus cyaneus*). Enkele soorten blijven sporadisch voorkomen: Ooievaar *Ciconia ciconia* en Velduil *Asio flammeus* b.v. Sommige soorten die vóór 2001 gebroed hebben, hebben zich niet manifest gevestigd. Bergfluitier *Phylloscopus bonelli* was een tijdelijke broedvogel (1976-1995) en een aantal andere soorten blijven toevallige broedvogels: Grutto *Limosa limosa* (1977-1979), Buidelmees *Remiz pendulinus* (1987-1999), Oeverloper *Actitis hypoleucos* en Steltkluut *Himantopus himantopus* (1999-2000). Kwak, af en toe in 1979-1981, broedt jaarlijks sinds 2007.

Op schaal van de 80 km²-hokken stelt men gemiddeld 13,5 soorten meer vast dan 30 jaar geleden. Deze vaststellingen kunnen verbazen in deze tijd waarin de biodiversiteit een crisis doormaakt, temeer omdat het uitsluitend over inheemse soorten gaat,

aangezien de exoten uit deze analyse werden gehaald. De betere kwaliteit van de huidige inventaris kan deze soortentoe name gedeeltelijk verklaren. De lokale aangroei van de specifieke rijkdom is in feite verbonden met een groter aantal soorten dat zijn verspreidingsgebied uitbreidt, in vergelijking met de soorten die hun verspreiding zien krimpen.

De evolutie van de totaalaantallen valt vaak samen met deze elders in het verspreidingsgebied. In dertig jaar tijd hebben veel sterk toenemende soorten ook hun verspreidingsgebied uitgebreid en dit om diverse redenen. Het gaat meer bepaald om soorten die eertijds bejaagd werden: Fuut, Blauwe Reiger of – in mindere mate – Roek. Ten gevolge van wettelijke bescherming, een kleiner risico op vergiftiging en meer beboste habitats, hebben roofvogels als Havik, Sperwer *Accipiter nisus* en Buizerd *Buteo buteo* het noorden en het westen van Wallonië bevolkt, vertrekkend vanuit hun bastions in Hoog-België. Het aantal Boomvalken is in gans Wallonië spectaculair gestegen. Bosvogels (spechten, Boomklever *Sitta europaea*, boomkruipers ...) zijn dankzij de evolutie van hun habitats toegenomen. Op dezelfde manier profiteren watervogels van de historische vermeerdering van vijvers, ook al blijven de meesten onbenullig en bijgevolg arm aan soorten. Weinig platelandsvogels hebben een gelijkaardige evolutie gekend: de stijging van het aantal Grauwe Klauwieren, die na enkele decennia verlaten regio's weer bezetten, is een zeldzame uitzondering. Andere spectaculaire toenames moeten worden toegeschreven aan soorten die profiteren van nieuwe mogelijkheden (b.v. braakliggende terreinen en kaalkap interessant voor Roodborsttapuit *Saxicola torquatus*) of die zich aanpassen aan een wisselend milieu b.v. (kolonisatie van beken en velden door de Blauwborst *Luscinia svecica cyanecula*).

Het verspreidingsgebied van soorten die slechts een geringe aangroei vertonen, is daarentegen weinig gewijzigd, bijvoorbeeld bij algemene soorten die reeds eerder wijd verspreid waren (Grote Bonte Specht *Dendrocopus major*, Witte Kwikstaart *Motacilla alba*, Tjiftjaf, Ekster *Pica pica* ...). De lichte wijzigingen die werden vastgesteld, kunnen gedeeltelijk voortkomen uit een betere bezetting van het territorium. Het gebeurt dat een ogenschijnlijk stabiel beeld een aantal tegengestelde regionale evoluties weerspiegelt: zo zijn de weidepopulaties van Gele Kwikstaart in het oosten van Wallonië bijna verdwenen terwijl de vogels uit cultuurlandschappen in de lift zitten, voornamelijk in Condroz, Fagne en

Table 4 – Exoten en soorten met broedpopulaties vanuit gevangenschap in 2001-2007.
Table 4. Exotic species and breeding populations of non-native origin in 2001 – 2007.

Soort	Status	Evolutie sinds de jaren 1970	Totalen (koppels/territoria)
Zwarte Zwaan	<i>Cygnus atratus</i>	recent	nieuwe broedvogel 0-3
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	jaarlijks	versterking 140-180
Grauwe Gans	<i>Anser anser</i>	jaarlijks	nieuwe broedvogel 40887
Indische Gans	<i>Anser indicus</i>	reent	nieuwe broedvogel 0-1
Brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	reent	nieuwe broedvogel 0-2
Canadese Gans	<i>Branta canadensis</i>	jaarlijks	nieuwe broedvogel 670-1.000
Nijlgans	<i>Alopochen aegyptiacus</i>	jaarlijks	nieuwe broedvogel 330-590
Carolinaeend	<i>Aix sponsa</i>	reent	nieuwe broedvogel 0-2
Mandarijneend	<i>Aix galericulata</i>	jaarlijks	nieuwe broedvogel 53-71
Koningsfazant	<i>Syrnaticus reevesii</i>	recent	nieuwe broedvogel 84-140
Fazant	<i>Phasianus colchicus</i>	jaarlijks	daling ong. 14.000
Stadsduif	<i>Columba livia forma domestica</i>	jaarlijks	toename ong. 19.000
Halsbandparkiet	<i>Psittacula krameri</i>	jaarlijks	nieuwe broedvogel 45-60

Famenne. Gebieden op schaal van de 40 km²-hokken blijven meestal ongewijzigd voor soorten die lichtjes of zelfs sterk dalen. Het gaat om wijd verspreide soorten als Ringmus *Passer montanus* en Kneu *Carduelis cannabina*. Enkel sterk uitgesproken dalingen vertalen zich door een manifeste achteruitgang en een continue versnippering van het verspreidingsgebied, zoals voor Fitis *Phylloscopus trochilus* in het westen van Henegouwen en Veldleeuwerik *Alauda arvensis* in de Ardennen. Voor andere soorten is de achteruitgang ook merkbaar op het vlak van de minder gunstige ecoregio's: Boompieper *Anthus trivialis* en Gekraagde Roodstaart *Phoenicurus phoenicurus* in de Leemstreek bijvoorbeeld. Bij enkele vroeger ruim verspreide soorten is zowel het verspreidingsgebied als de populatie ineengestort: Paapje *Saxicola rubetra*, Grauwe Gors *Emberiza calandra* en Patrijs *Perdix perdix* in het bijzonder. Deze asymmetrische evolutie van de avifauna verklaart de specifieke rijkdom op lokaal vlak.

De evolutie van de totaalaantallen kan vergeleken worden voor 141 soorten (zonder rekening te houden met nieuwe of verdwenen soorten): 62% van deze soorten neemt toe, 35% neemt af (zelfs lichtjes) en 3% blijft stabiel. Hoe zeldzamer, hoe meer ze schijnen toe te nemen; de reeks watervogels die zich in de voorbije halve eeuw gevestigd hebben, levert het bewijs. Bij algemene soorten blijven toe- en afnames evenwel meer in evenwicht. Deze vaststelling vinden we terug in de controleanalyse van algemene vogelsoorten die sinds 1990 plaatsvindt: 24 soorten nemen toe, 27 blijven op peil en 29 nemen af. Tussen soortengroepen duiken ook verschillende tendensen op: zo nemen roofvogels en watervogels meer toe dan zangvogels. Bij deze laatste is het typeprofiel van een soort in opmars dat van een sedentaire soort of een gedeeltelijke trekker

met beperkte habitateisen. Een trekvogel zal eerder een achteruitgaande soort zijn.

Soorten en exoten

De vestiging en de toename van exoten is de laatste decennia een markant fenomeen geworden. Een deel van hen is afkomstig van andere continenten, sommige uit Europa. Onder hen zijn er soorten die door Wallonië trekken of er overwinteren, maar waarvan de huidige broedpopulaties geheel of gedeeltelijk ontstaan zijn uit introducties (Knobbelzwaan *Cygnus olor*, Grauwe Gans *Anser anser*, Brandgans *Branta leucopsis*). Een uitzondering vormen de wilde populaties van Rotsduif *Columba livia*. Van 2001 tot 2007, heeft men van 9 exotische soorten het broeden vastgesteld, waarvan 5 jaarlijks (Canadese Gans *Branta canadensis*, Nijlgans *Alopochen aegyptiacus*, Mandarijneend *Aix galericulata*, Fazant *Phasianus colchicus* en

Halsbandparkiet *Psittacula krameri*), en van niet inheemse populaties van 3 Europese soorten (Knobbelzwaan, Grauwe Gans, Brandgans). Kwantitatief vertegenwoordigen deze vogels een minimaal deel van de regionale avifauna (ongeveer 35.000 paren of nauwelijks 1,2 % van het Waalse totaal). Dit percentage ligt nochtans beduidend hoger als we uitsluitend de eendachtigen in beschouwing nemen. Van 2001 tot 2007 was de toename van Canadese Gans spectaculair; het is echter mogelijk dat deze aangroei door de jacht, toegelaten sinds het jachtseizoen 2006-2007, wordt afgeremd. De toename van de andere soorten gaat duidelijk trager en de aantallen Fazanten dalen zelfs.

Exoten broeden in 80% van de hokken, vooral in het noorden en het westen van Wallonië. De verspreiding is nog ongelijk in de Ardennen en Belgisch Lotharingen waar

Graspieper *Anthus pratensis* en Koekoek *Cuculus canorus*. Beide zijn nu bedreigde broedvogels. (Foto Philippe Moës)

dit het vaakst enkel de Canadese Gans is. Het aantal exoten per hok ligt hoger in Brabant en lokaal ook elders ten noorden van Samber-en-Maas (maximum 7). De meeste soorten zijn niet veeleisend qua habitat en komen tot op heden weinig voor in een halfnatuurlijke omgeving.

Rode Lijst 2010

De Rode Lijst van de Waalse broedvogels is opgesteld volgens de aanbevelingen van het IUCN, geformuleerd in 2008 en toegespitst op de eigenheden van de gegevensbank waarover we beschikken (IUCN, 2008). De specifieke richtlijnen voor het opstellen van een regionale Rode Lijst werden eveneens gerespecteerd. Deze Rode Lijst bevat de beschikbare informatie tot 2010. Hij beperkt zich tot de gevestigde broedvogel-populaties. Soorten die zich onregelmatig of occasioneel gevestigd hebben, werden niet in aanmerking genomen, evenals deze waarvan de broedgevallen te recent zijn (minder dan een decennium). Op deze basis werd de status van 149 soorten geëvalueerd. In totaal, worden 43 inheemse soorten als bedreigd beschouwd (29%): 14 verkeren in kritieke toestand en 20 zijn kwetsbaar (zie Tabel 1). De categorie 'net niet bedreigd'

(lage effectieven, in duidelijke afname of waarvan de habitat bedreigd is) bevat 20 andere soorten. De Rode Lijst bevestigt de forse achteruitgang van soorten gebonden aan agrarische gebieden (Zomertortel *Streptopelia turtur* en Grauwe Gors o.a.). Algemeen blijft het aantal bedreigde soorten proportioneel stabiel sinds 13 jaar want het in voege treden van gevoeligere criteria, gebaseerd op de meest volledige gegevensbank sinds 30 jaar, alsook de duidelijke toename van het aantal effectieven van bepaalde soorten (Middelste Bonte Specht *Dendrocopus medius*, Roodborsttapuit en Grauwe Klauwier o.a.), leidt tot een compensatie van het aantal bedreigde soorten.

Besluit

Dankzij de sterke samenwerking en de steun van de Waalse Regio, heeft het atlasproject de realisatie van een bijzonder volledige inventaris van de broedvogels en de aanleg van een belangrijke gegevensbank mogelijk gemaakt. Het project, opgestart in een scharnierperiode op technologisch vlak, heeft in de loop van het voorbije decennium, alle mogelijke evoluties op het niveau van gegevensverwerking en cartografie kunnen benutten, zoals bv. het in kaart brengen

van tienduizenden broedplaatsen. De atlas vormt tegelijkertijd een referentiewerk en een schat aan informatie op wetenschappelijk vlak, die het behoud van soorten ten goede zullen komen. In het spoor van de regionale atlassen bieden de gegevens, die nu beschikbaar zijn in de drie Regio's, integratiemogelijkheden, op nationale schaal, voor wetenschappelijke doeleinden alsook voor milieugebonden verantwoordelijkheden.

Dankwoord

Hartelijk dank aan Koen Leysen en Walter Belis voor hun hulp wat betreft de vertaling van dit artikel.

Jean-Paul Jacob & Jean-Yves Paquet
Département Etudes Aves-Natagora
98, rue Nanon, B-5000 Namur
jp-jacob@aves.be
jean-yves.paquet@aves.be

Dit naslagwerk van 524 bladzijden, met meer dan 500 foto's en ca. 450 verspreidingskaartjes is verkrijgbaar in de Natuur.winkel: leden €36, niet-leden €40

Referenties

- Devillers P., W. Roggeman, J. Tricot, P. del Marmol, C. Kerwijn, J.-P. Jacob & A. Anselin 1988. *Atlas des oiseaux nicheurs de Belgique*. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.
- Dufrène M. & L.-M. Delescaille 2007: *Synthèse du rapportage sur les critères d'état de conservation (régions biogéographiques) des habitats Natura 2000 pour la période 2001-2007*. CRNFB, Région wallonne, Gembloux.
- Paquet J.Y., J.-P. Jacob, T. Kinet & C. Vansteenwegen 2010. Les tendances des populations d'oiseaux communs en Wallonie de 1990 à 2009. *Aves*, 47: 1-19.
- IUCN 2008: *Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria, version 7.0*. Prepared by the Standards and Petitions Working Group of the IUCN SSC Biodiversity Assessments Sub-Committee in August 2008.
- Vermeersch G., A. Anselin, K. Devos, M. Herremans, J. Stevens, J. Gabriëls & B. Van Der Krieken 2004. *Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002*. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel.
- Weiserbs A. & J.-P. Jacob 2007. *Oiseaux nicheurs de Bruxelles 2000-2004: répartition, effectifs, évolution*. Aves, Liège.

Samenvatting – Abstract - Résumé

Dit artikel bespreekt kort de methode en de grote lijnen van de resultaten van de *Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie*, gerealiseerd op het terrein van 2001 tot 2007. In totaal werden 160 inheemse soorten en 13 exoten aangetroffen. Er blijkt een duidelijke toename van de globale diversiteit. De evolutie van de inheemse soorten varieert nochtans naargelang de groepen: roofvogels, watervogels en een deel van de bosvogels gaan er meestal op vooruit, terwijl de evolutie van zangvogels minder duidelijk is. De situatie van akkersoorten en van een deel van de lange-afstandstrekkers is zorgwekkend.

New Walloon breeding bird atlas 2001-2007

This article briefly discusses the methodology, as well as the broad results of the Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie, the work for which was carried out from 2001 – 2007. In total 160 native and 13 non-native species are covered. An increase in global abundance is revealed. The evolution of native species varies however depend-

ing on the group: raptors, water birds and some woodland birds are on the increase, whereas the evolution of song birds is more variable. The situation for farmland species and some migratory birds gives cause for concern.

Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie (2001-2007)

L'article présente brièvement la méthodologie ainsi que les grandes lignes des résultats de l'Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie réalisé sur le terrain de 2001 à 2007. Au total, 160 espèces indigènes et 13 allochtones ont été trouvées. Une augmentation de la richesse globale est mise en évidence. Toutefois, l'évolution des oiseaux indigènes varie selon les groupes: les rapaces, les oiseaux d'eau et une partie des espèces forestières sont globalement en progression tandis que les évolutions des passereaux sont plus diverses. La situation des oiseaux des campagnes et d'une partie des migrateurs est préoccupante.